

PHILOSOPHICAL ASPECTS OF PERSONAL SAFETY
FILOZOFICZNE ASPEKTY BEZPIECZEŃSTWA PERSONALNEGO

Prof. zw. dr hab. Witold Pokruszyński

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej
im. Alcide De Gasperi w Józefowie
prorektor@wsge.edu.pl

ABSTRACTS

This paper contains only the basic points of view concerning personal safety. Author clearly presents the main values of contemporary world, that means freedom, love, peace, safety. Additionally the moral aspect of personality development was described. The overall dilemma in the moral sphere: “to be” or “to have” still exists. In this point, author emphasizes a problem of negative emotions of individual, deriving from participation in social life which can manifest themselves in the form of an anxiety or fear.

Artykuł zawiera tylko podstawowe punkty widzenia bezpieczeństwa personalnego. Autor wyraźnie eksponuje główne wartości współczesnego świata, jak wolność, miłość, pokój, bezpieczeństwo. Ponadto w artykule został poruszony czynnik moralny w kształtowaniu człowieka. Nadal istnieje podstawowy dylemat w obszarze moralnym „być” czy „mieć”. W tym miejscu autor akcentuje problem negatywnych przeżyć emocjonalnych jednostki wynikających z jej udziału w życiu społecznym, które mogą przejawiać się w postaci lęku lub strachu.

KEY WORDS:

*safety, security, general values, moral dilemmas, philosophy
bezpieczeństwo, główne wartości, dylematy moralne, filozofia,*

Odwołując się do świata wartości, takich jak: wolność, miłość, prawda, sprawiedliwość, solidarność, pokój i bezpieczeństwo, czyniąc człowieka odpowiedzialnym za swoje czyny, filozofia sprzyja kształtowaniu bezpieczeństwa personalnego, tj. człowiekowi w jego realnych warunkach cywilizacyjnych i kulturowych.

Czasy nowożytnie wprowadzają do koncepcji bezpieczeństwa nowe kategorie, takie jak: stan gospodarki, prawodawstwo, poprawne stosunki wewnątrz państw i między państwami, wolność, równość i braterstwo. Czyli odtąd zaczęto dostrzegać problem *bezpieczeństwa personalnego* w ogólnym systemie bezpieczeństwa narodowego. *W tym czasie pojawił się postulat Immanuela Kanta (1784) społeczeństwa obywatelskiego, w którym wyeliminowano by władzę zmysłów, w którym dobre ustawodawstwo gwarantowałoby podmiotowe traktowanie obywateli w sposób rozumny korzystających ze swych uprawnień.* Oprócz Immanuela Kanta wielu innych myślicieli wysunęło ideę aktywizmu, podmiotowego traktowania człowieka jako kreatora swojego losu i swojego bezpieczeństwa oraz wartości autonomicznej, mającej atrybut niezbędnej dozy wolności umożliwiającej ów aktywizm i odpowiedzialność za bezpieczeństwo swoje i innych.

Na podstawie licznych badań, prowadzonych w wielu ośrodkach, można wysunąć twierdzenie, że w procesie budowania współczesnej cywilizacji człowiek tworzył dobra materialne, techniczne i z różnych innych dziedzin, osiągając wysokie standardy życia społecznego. Realizacja nawet słuszných celów industrialnych przyniosła człowiekowi wiele dobra i w pewnych obszarach bezpieczeństwo ekonomiczne, ale równocześnie z tymi pozytywnymi zmianami nastąpiła globalizacja zagrożeń i wyzwań, pojawiły się nowe niekorzystne zjawiska, jak chociażby postępująca degradacja środowiska naturalnego, pogorszenie się zdrowia ludzkiego, nasilenie się chorób cywilizacyjnych. W obszarze moralnym nadal nie został rozwiązany dylemat: „**być**” czy „**mieć**”. Nowe zjawiska obserwujemy w sferze militarnej, została odsunięta groźba wojny światowej, lecz nie została wyeliminowana w naszej świadomości.

Do wyzwań wyżej wymienionych należy dołączyć wyzwania wewnętrzne, które bezpośrednio kształtują bezpieczeństwo personalne. Należy tu odnotować takie zjawiska, jak: przestępczość zorganizowaną krajową i międzynarodową, poczucie bezpieczeństwa osobistego podmiotu i jego mienia oraz wiele innych, rodzących nowe problemy teoretyczno-poznawcze i praktyczne.

Ta nowa sytuacja XXI wieku, zmienna i nieprzewidywalna, podnosi rangę filozofii i edukacji do bezpieczeństwa w dziele wyjaśnienia źródeł i istoty bezpieczeństwa personalnego, dróg i metod jego budowania i obrony wobec współczesnych zagrożeń. Należy w tym miejscu stwierdzić, iż dotychczasowe koncepcje dotyczące wojny i pokoju nie mogą uzasadniać idei bezpieczeństwa personalnego, ponieważ mogłoby to doprowadzić do abs-

trakcyjnego pacyfizmu, nieliczącego się z realizmem społeczno-politycznym i militarnym w świecie.

Bezpieczeństwo personalne to także ograniczenie do pewnego minimum negatywnych przeżyć emocjonalnych jednostki, wynikających z jej udziału w życiu społecznym, które przejawiają się w postaci lęku lub strachu. Są to stany emocjonalne, które przeżywamy na co dzień, których unikać nie sposób. Różnica między nimi polega na tym, że **lęk** dotyczy zagrożeń społecznych (obawa przed utratą pracy, egzaminem, rozpadem związku małżeńskiego, powrotu do domu o późnej porze itp.), natomiast **strach** jest właściwy dla sytuacji zagrożenia fizycznego (groźba utraty zdrowia w wyniku upadku, pobicia przez przypadkowych chuliganów, fizycznego zgwałcenia itd.). *Mają one też dwojakie znaczenie, ponieważ w pewnych sytuacjach pozytywnie wpływają na jakość życia, powodując m.in. wzrost aktywności oraz motywacji do rozwiązywania problemów zawodowych poprzez podnoszenie kwalifikacji osobistych. W innych przypadkach są one źródłem zagrożenia personalnego, ponieważ mogą dezorganizować działania człowieka, powodować tworzenie niekorzystnych relacji ze środowiskiem społecznym, skłaniać do izolowania się i unikania kontaktów z innymi ludźmi, być źródłem nawet zachowań agresywnych w określonych stanach i sprzyjających do tego warunkach* (Kołodziejczyk, 2010, s.21).

Wpływ lęku i strachu na bezpieczeństwo personalne będzie w dużym stopniu zależny od indywidualnych cech charakterologicznych osób, które te stany przeżywają, w danym czasie i w określonych warunkach, okolicznościach. Poczucie bezpieczeństwa personalnego i odczuwanie jego zagrożeń ma zawsze charakter indywidualny i uzależnione jest od cech osobowości człowieka, który tego doświadcza. Nie wyklucza to jednak obiektywnych uwarunkowań, które są związane z bezpieczeństwem strukturalnym w realnej rzeczywistości.

Podstawowa przesłanka bezpieczeństwa związana jest z uznaniem jednostki za zbyt osobową, co w wymiarze etycznym powoduje zakaz przedmiotowego traktowania. Istotną wartością staje się ludzka godność. Jej ochrona znajduje zapis w wielu dokumentach międzynarodowych, np. w art. 1. Deklaracji Praw Człowieka stwierdza się: *Wszyscy ludzie rodzą się równi pod względem swej godności i swych praw. Są oni obdarzeni rozumem i sumieniem i winni odnosić się względem siebie w duchu braterstwa.* Podobne zapisy znajdują się w konstytucjach państw i innych dokumentach międzynarodowych i państwowych oraz wypowiedziach mężów stanu i znanych polityków oraz innych osób o dużym autorytecie moralnym.

Przykładem nieprzestrzegania postanowień prawnych i społecznych w zakresie bezpieczeństwa personalnego, tj. godności i praw człowieka, mogą być: dyskryminacja rasowa, dyskryminacja światopoglądowa, dyskryminacja płciowa, katorżnicza praca nieletnich (dzieci), reifikacja podwładnych i pracowników i inne objawy patologii.

Na zakończenie muszę wskazać na jeszcze jedno niebezpieczne zjawisko. W najnowszych publikacjach dotyczących istoty ludzkiej coraz mniej porusza się jej związek z przyrodą. A przecież człowiek żyje w środowisku przyrody na co dzień. Przyroda jest tym miejscem, w którym człowiek znajduje najlepsze warunki do egzystencji. Czy tak naprawdę jest? Przecież w wielu przypadkach, wskutek wzrostu świadomości ekologicznej, człowiek poprawia to, co sam zniszczył lub czego dokonali inni. Przywracając czystość wody, dokonując nowych zalesień, oczyszczając ziemię, wzmacnia swoje bezpieczeństwo w przyrodzie, działa na swoją korzyść, umacnia swoje związki z naturalnym dla siebie środowiskiem.

Zagrożenia bezpieczeństwa personalnego mają dziś nie tylko podłoże materialne, tzn. związane z przyrodą, posiadanymi dobrami, użytkowanymi sprzętami i urządzeniami technicznymi. Mogą one przybierać postać dążeń do reifikacji człowieka poprzez próby zawładnięcia jego świadomością i dokonania w niej takich zmian, które pozwolą tą świadomością manipulować, używać ludzi zniewolonych do realizacji partykularnych celów jednostek dominujących lub grup o charakterze mafijno-przestępczym. Przykładów takiego uprzedmiotowienia dostarczają różnego rodzaju sekty, roztaczające miraż osiągnięcia szczęścia i wyzwolenia od niedogodności świata i życia społecznego, a także zorganizowane grupy przestępcze. Przejawem takiego zniewolenia są zamachowcy samobójcy, którym towarzyszy przekonanie, że giną za słuszną sprawę, że ich czyn zostanie odpowiednio wynagrodzony. Zaś ich rodziny, omamione perspektywą religijnego transcendentnego spełnienia, uważają się za szczególnie wyróżnione, w środowisku, w którym żyją.

Koncepcje współczesnych filozofów w podejściu do kwestii bezpieczeństwa były przez nich traktowane w sposób holistyczny, w powiązaniu z innymi dziedzinami i wartościami indywidualnymi oraz społecznymi, takimi jak: prawda, szczęście, dobrobyt, wolność, sprawiedliwość, miłość, pokój. Te oto wartości uznawane przez wielu filozofów są wciąż aktualne, a niektóre z nich mają zwielokrotnioną moc, gdyż zmieniły się percepcje zjawisk w świecie współczesnym, zmieniły się zasadniczo tak, jak kategorie zagrożeń i ich skala w czasie i przestrzeni.

REFERENCES

Kant I. (1984), *Uzasadnienie metafizyki moralności*, Wrocław.

Kołodziejczyk K. (2010), *Filozofia bezpieczeństwa*, WSOWL, Wrocław.